

עשרת הדיברות מרובע או מעוגל?

הרב משה הר-נוי
ראש כולל לשעבר בדטרויט (תש"ס - תשס"א)
כיום רב קהילת הילדסהיימר בירושלים, מרצה ועורך חופות

נתחיל את שיעורנו בהערה אולי צדדית אך לטעמי חשובה ביותר. בבתי כנסת רבים אנו מוצאים את צורת לוחות הברית כפי שציירו קדמוני ציירי הנוצרים. אין זה המקרה ראשון שבו אנו מאמצים את ההכתבה שהכתיבו לנו קדמוני הנוצרים. הציור הנוצרי הקדמון מצייר את לוחות הברית כאשר החלק העליון שלהם מעוגל כמין שתי כיפות אך התלמוד והמסורה היהודית גורסים אחרת

[1] "אaron שעשה משה אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו באמה בת ששה טפחים. והלוחות ארכן ששה ורחבן ששה ועביין שלשה מונחות כנגד ארכו של ארון"

הרבי מלובביץ' נשאל על ידי מוסד בארה"ב האם יש לשנות את התמונה של עשרת הדיברות שמופיעה על לוגו המכתבים הרשמי שלהם. שהיא כפי המסורה הנוצרית. הרבי בתשובתו הסביר בתחילה את השתלשלות העניינים:

[2] הסיבה הפשוטה והאמיתית לכך שמוצאים בימינו גם אצל יהודים שציור הלוחות הוא באופן שמלמעלה הם כחצי כדור, הוא - מפני שכאשר היו מוסרים ספר לדפוס, הרי בגלל הגלות נתנו זאת על-פי רוב לאינו יהודי, ובגלל גזירת המלכות זה היה צריך לעבור דרך הצנזור, שעל-פי רוב הוא היה גוי - והם (המדפיסים והצנזורים הגויים) היו עושים על דף השער או במקום פנוי בראש הספר את ציור הלוחות כפי שנראה להם - שהלוחות הם מלמעלה כחצי כדור, כפי שגויים עושים את ציור הלוחות.

וכאשר הספר הגיע לידי יהודים, לא הביטו בזה ולא דייקו במה שנמצא בדף השער או במה שכתוב בהסכמות - אלא למדו בפנים הספר, וממילא לא שמו לב לזה שהלוחות היו מלמעלה כחצי כדור, וכך זה נמשך מדור לדור, וזה נהיה דבר רגיל שבספרים יהודיים נמצאים ציורים של לוחות שמלמעלה הם כחצי כדור.

ואז פסק את ההלכה:

ולכן עשו רעש (מאחורי הפרגוד) שישנו זאת על נייר המכתבים ("סטיישנאנערי") של מוסד פלוני, ששם נדפס הציור של החלק העליון של הלוחות כחצי כדור, או לכל הפחות, שאת הניירות שהם כבר כך ישאירו, ובניירות שידיפסו מכאן ולהבא, ידיפסו ציור של הלוחות כמו שצריך להיות על-פי הגמרא.

אחרי פתיחה זו, בה קיבלנו על עצמנו להשתדל להתנתק מן הסממנים הנוצריים ולשוב למסורת אבות בלימוד תנ"ך, ניגש לעניין המרכזי של שיעורנו.

כאשר אנו שואלים את עצמנו מהו הדיבר החשוב ביותר מתוך עשרת הדיברות. יש שיאמרו "אנוכי ה' אלוהיך" ויש שיאמרו "זכור את יום השבת לקדשו". אך למדרש תשובה שונה ומפתיעה:

[3] "יתברך שמו של הקב"ה שבחר בישראל משבעים אומות, שנאמר: 'כי יעקב בחר לו יה ישראל לסגולתו'. וחפץ להצדיקים ולזכותם ונתן להם תורה מרובה, שנאמר ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר. והנחילם אמריו והשמיעם עשרת הדברות שהם גופי תורה ועיקר המצוות, וחתם בדבור 'לא תחמוד' שכולם תלויים בו, לרמוז כי כל המקיים מצוה זו כאלו קיים כל התורה כולה."

ננסה לבאר מדוע לא תחמוד הוא הדיבר החשוב ביותר "שכולם תלויים בו".

רבי אברהם אבן עזרא דן בשאלה כיצד אפשר לצוות על לא תחמוד, והרי זו מצווה שהקשורה לליבו של אדם וכמעט בלתי נשלטת. והנה תשובתו:

[4] "ועתה אתן לך משל. דע, כי איש כפרי שיש לו דעת נכונה, והוא ראה בת מלך שהיא יפה, לא יחמוד אותה בלבו שישכוב עמה, כי ידע כי זה לא יתכן. ואל תחשוב זה הכפרי שהוא כאחד מן המשוגעים, שיתאוה שיהיה לו כנפים לעוף השמים, ולא יתכן להיות, כאשר אין אדם מתאוה לשכב עם אמו, אעפ"י שהיא יפה, כי הרגילוהו מנעוריו לדעת שהיא אסורה לו. ככה כל משכיל צריך שידע, כי אשה יפה או ממון לא ימצאנו אדם בעבור חכמתו ודעתו, רק כאשר חלק לו ה'. ואמר קהלת 'לאשר שלא עמל בו יתנו חלקו'. ואמרו חכמים, 'בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא'. ובעבור זה המשכיל לא יתאוה ולא יחמוד. ואחר שידע שאשת רעהו אסרה השם לו, יותר היא נשגבה בעיניו מבת מלך בלב הכפרי, על כן הוא ישמח

בחלקו ואל ישים אל לבו לחמוד ולהתאוות דבר שאינו שלו, כי ידע שהשם לא רצה לתת לו, לא יוכל לקחתו בכחו ובמחשבותיו ותחבולותיו, ע"כ יבטח בבוראו שיכלכלנו ויעשה הטוב בעיניו."

האבן עזרא מחדש לנו כי "לא תחמוד" מבוסס על אמונה בקב"ה. אדם לא חומד מאחר שהוא חינוך את עצמו שכל מה ששייך לו בורא עולם יתן לו, וכל מה ששייך לחברו בורא עולם העניק לחברו ולא לו. ככל שיוסיף האדם בחינוך העצמי לאמונה ללא סייגים בבורא גם מובטח לו שלא יחטא בלא תחמוד. ומזה נלמד כי הציווי לא תחמוד מהווה מבחן האם הצליח האדם להפנים את אמונתו בקב"ה ללא כל סייגים. מתברר כי עשרת הדיברות הם בעצם **מעגל** - שאם הגעת למעלת 'לא תחמוד', זהו אות והוכחה כי הצלחת לקיים את הדיבר הראשון "אנוכי ה' א-לוקיך". לכן ראוי לדיבר זה ההגדרה של המדרש "שכולם תלויים בו". קיום כל המצוות תלוי במידת האמונה של האדם בבוראו, ולכן מי שהגיע ל-'לא תחמוד' קל לו לקיים את כל המצוות כולם.

[1] בבא בתרא, יד, ע"ב

[2] שיחות הרבי, תשמ"א

[3] אוצר המדרשים (איזינשטין), עמ' שפו

[4] אבן עזרא, שמות כ, יד

לתגובות: harnoy0@walla.co.il